

Genofond kultúrnych druhov ako kultúrne dedičstvo ľudstva**Genofund of cultural kinds as a human cultural heritage****PhDr. Ing. Wolfová Daniela, CSc.****Katedra spoločenských vied, Fakulta ekonomiky a manažmentu, Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre**

Abstract: Revitalisation of the rural life requests besides the historical and present view on the local community also the ethnological and sociological characteristics of the research space. Received knowledges:

- will serve for accentuation of attractive moments from its existence
- will be the methodological outline for the analysis of the cultural heritage of other local communities
- will serve also as an information source for some social institutions.

Key words: cultural heritage, social-cultural system, diversity, cultural type, communication

3. Riešiteľský kolektív

Mgr. Ing. Danuša Moravčíková, Mgr. Drahomíra Kučírková, CSc.

4. Ciele vecnej etapy

- 4.1. Identifikácia sociokultúrnej diverzity konkrétnej vidieckej obce
- 4.2. Popis súčasnej inštitucionálnej štruktúry vybraného sídelného spoločenstva
- 4.3. Charakteristika vzťahu a postojov obyvateľov obce k jej kultúrnemu dedičstvu, charakteristika podmienok na ochranu kultúrneho dedičstva na úrovni územnej samosprávy, vlastníkov majetku, občianskych aktivít a mimovládnych organizácií.
- 4.4 Návrh štruktúry informačného systému vidieckej lokality s účelom prezentácie jej kultúrneho dedičstva

5. Dosiahnuté výsledky

Na základe požiadaviek na interdisciplinaritu výskumu a prepojenie problematiky prírodného bohatstva a kultúrneho dedičstva, na základe súčasných koncepcií výskumu kultúrneho dedičstva, ktoré akcentujú regionálny prístup, hlavnými výsledkami tejto fázy výskumu sú:

- zdefinovanie a obsahové vymedzenie pojmu sociokultúrna diverzita, resp. diverzita kultúrnych druhov a sociodiverzita
- návrh spôsobu merania sociokultúrnej diverzity určitého regiónu či lokality v súlade s pripravenou Deklaráciou Národnej rady Slovenskej republiky o ochrane kultúrneho dedičstva (rok 2000), v ktorej sú zohľadnené požiadavky a odporúčania UNESCO na ochranu tradičnej a ľudovej kultúry a ktorá predstavuje jednotnú platformu ako východisko ochrany jednotlivých zložiek nášho kultúrneho dedičstva.
- upresnenie a výber konkrétnych metód a techník terénneho výskumu.

Vlastná metodika

Ďalší postup riešenia je v súlade s etapizáciou výskumu v rámci sociálnych vied v jeho realizačnej fáze, t.j. po metodologickej príprave výskumu, jeho konceptualizácii a operacionalizácii (vytvorení veličín a ich indikátorov) nasleduje zber dát v teréne.

Vybraným prostredím je vidiecka obec Sebechleby, vzorku respondentov budú tvoriť: predstavitelia viacerých sociálnych skupín obyvateľstva obce (v súlade s publikovaným ponímaním sociálneho systému sídelného spoločenstva)

Metódy výskumu: historická, monografická, biografická

Techniky výskumu - dotazník, anketa, rozhovory, pozorovanie, analýza dokumentov

Kvantitatívna a kvalitatívna analýza

Originalita riešenia spočíva v prijatej metodologickej línii výskumu.

Teoretické východiská

Diverzita kultúrnych druhov a sociodiverzita

Každá spoločnosť a v rámci nej aj každý región, sídlo či lokalita predstavuje nielen priestorovo vyčlenenú jednotku, ale tiež určitý sociokultúrny systém, t.j. kultúru vnútorne integrovaného sociálneho zoskupenia.

Túto sféru tzv. nadbiologického prostredia vytvárajú ľudia – jednotlivci, ktorí tým, že sú schopní veciam a javom okolo seba pripisovať významy a symbolizovať, dospievajú k určitému správaniu, spôsobu života, postojom a názorom. Ich interpretácia je výsledkom vplyvu faktorov prostredia, v ktorom žijú – tak biologických, zemepisných a klimatických, ako aj sociálnych, kultúrnych a mnohých ďalších. Rozmanitosť teda charakterizuje sociokultúrne prostredie rovnako ako iné „živé“ prostredia a možno ju pomenovať pojmom sociokultúrna diverzita.

Pojem sociokultúrna diverzita vyjadruje rozmanitosť foriem života človeka ako sociokultúrneho tvora, determinovaného spoločenskými a kultúrohistorickými podmienkami, žijúceho a pracujúceho v určitom prírodnom a sociálnom prostredí, ktoré ovplyvňuje jeho spôsob života a spoluformuje jeho kultúru a ktoré zároveň on pretvára a ovplyvňuje svojimi rôznorodými sociálnymi aktivitami.

Sociokultúrna diverzita je potrebné vnímať na 3 úrovniach:

- diverzita celého sociokultúrneho systému (spoločnosti)
- diverzita jednotlivých subsystémov (regiónov, sídiel, lokalít a pod.)
- osobnostná diverzita.

Faktory ovplyvňujúce sociokultúrna diverzitu:

- prirodzené (primárne) – prírodné a klimatické podmienky, z ktorých vyplýva určitý spôsob obživy
- sekundárne (spoločenské) – historický vývoj utvára konkrétne (sociálne, kultúrne, demografické, ekonomické, politické atď.) podmienky pre existenciu ľudí
- nadstavbové – stav osobností obyvateľstva (intelekt, morálka, hodnotové orientácie, mentalita, vzory správania a pod.).

Z miery vplyvu jednotlivých skupín faktorov vyplýva rôzna intenzita sociokultúrnej diverzity v rámci celej spoločnosti, ako aj v rámci jednotlivých spoločenstiev (regiónov, subregiónov, mikroregiónov, lokalít).

Indikátory pre meranie sociokultúrnej diverzity

Pri zohľadnení jednotlivých skupín faktorov vplyvu a pri zohľadnení vymedzenia druhov a zložiek kultúrneho dedičstva v pripravenej Deklarácii NR SR z roku 2000, je sociokultúrna diverzita možné analyzovať na základe nasledovných skupín indikátorov:

- primárne hmotné indikátory

kultúrna krajina – vzhľad, ráz, archeologické nálezy a lokality (artefakty, ekofakty), historické záhrady, parky

- primárne nehmotné indikátory

zemepisné, katastrálne a miestne názvy, spôsoby obživy (ich formy od praveku)

- hmotné sekundárne indikátory

architektonické objekty (ľudové stavitelstvo), diela výtvarného, úžitkového a ľudového umenia, archívne dokumenty a fondy, zbierky múzeí a galérií, pamiatky výroby, vedy a techniky

- nehmotné sekundárne indikátory

vývoj demografickej štruktúry obyvateľstva, historické udalosti, socioekonomické zmeny v spoločnosti a ich regionálny, resp. lokálny dopad

- hmotné nadstavbové indikátory

diela písomníctva, scénografie, kinematografie, televíznej a audiovizuálnej tvorby, diela dramatického, hudobného a tanečného umenia

- nehmotné nadstavbové indikátory

zvyky a tradície, vrátane jazykových a slovesných útvarov šírených ústne a zvukovými nosičmi (napr. nahrávky výpovedí alebo iných prejavov už nežijúcich ľudí uchované v archívoch – aj súkromných).

K vymedzeným indikátorom je potrebné taktiež popísať súčasnú inštitucionálnu a demografickú štruktúru regiónu, resp. vybraného sídelného spoločenstva a podmienky na ochranu kultúrneho dedičstva, ktoré treba sledovať na úrovni:

- územnej samosprávy
- vlastníkov majetku, ktorí je predmetom ochrany
- občianskych aktivít a mimovládnych organizácií.

7. Prezentácia výsledkov na vedeckých podujatiach a vo vedeckej a odbornej tlači

7.1 Wolfová, D.: Komunikácia s prírodou a kultúrne dedičstvo, Zborník z konferencie Region – služby – cestovní ruch, apríl 2001, Ostrava

7.2 Wolfová, D.: Komunikácia s prírodou a kultúrne dedičstvo, konferencia Prírodné bohatstvo a kultúrne dedičstvo Tokaja, október 2001, Viničky

7.3 Wolfová, D.: Komunikácia s prírodou ako súčasť kultúrneho dedičstva. In: Humanizácia vzdelávania na univerzitách technického zamerania na prahu 3. tisícročia, Nitra 2000. ISBN 80-7137-730-9

7.4 Wolfová, D.: Komunikácia a špecializácia. In: Dimenzie interkultúrnej komunikácie, Nitra 2000. ISBN 80-7137-717-1

7.5 Wolfová, D.: Komunikácia a príroda. In: Prírodné bohatstvo a kultúrne dedičstvo Liptova, Nitra 2000. ISBN

7.6 Moravčíková, D.: Sociokultúrna diverzia ako súčasť kultúrneho dedičstva regiónu, Zborník z konferencie Region – služby – cestovní ruch, apríl 2001, Ostrava

7.7 Moravčíková, D.: Tradícia ako súčasť kultúrneho dedičstva, konferencia Prírodné bohatstvo a kultúrne dedičstvo Tokaja, október 2001, Viničky

- 7.8 Moravčíková, D.: Associating potential of local communities in rural areas. In: Globalization and competitiveness, Prague 2000. ISBN 80-213-0657-2
- 7.9 Moravčíková, D.: Sociologický a etnografický výskum v aktivitách študentov na SPU Nitra. In: Humanizácia vzdelávania na univerzitách technického zamerania na prahu 21. storočia, Žilina 2000. ISBN 80-7100-724-2
- 7.10 Moravčíková, D.: Obsah a význam predmetu Sociológia vidieka a poľnohospodárstva pre absolventa SPU v Nitre. In: Sociológia na stredných a vysokých školách, Bratislava 2000. ISBN 80-85447-09-6
- 7.11 Moravčíková, D.: Sociálny systém súčasných vidieckych spoločností. In: Prírodné bohatstvo a kultúrne dedičstvo Liptova, Nitra 2000. ISBN
- 7.12 Moravčíková, D.: Netradičné postupy na aktivizáciu vidieckeho obyvateľstva pri riešení sociálno-ekologických problémov, seminár konaný 3.12.2002,
- 7.13 Wolfová, D.: Regionálny rozvoj a kultúrna identita, zborník Prírodné bohatstvo a kultúrne dedičstvo Spiša, zborník z konferencie, 2002
- 7.14 Wolfová, D.: Miesto a význam erbu a znaku v kultúrnej identite, Viničky, 19.11.2002
- 7.15 Moravčíková, D.: Sociokultúrne aktivity a pozícia tradícií v inštitucionálnej štruktúre vidieckych obcí, Ostrava, marec 2002
- 7.16 Wolfová, D.: Kultúrne dedičstvo na ceste Magna Via, zborník z medzinárodne konferencie, Ostrava, marec 2002

8. Zapojenie doktorandov na riešení problematiky: nie je

9. Zapojenie študentov na riešení problematiky formou diplomových prác

- 9.1 Wolfová, D.: Malé a stredné podnikanie z aspektu uchovania kultúrneho dedičstva
- 9.2 Wolfová, D.: Význam tradícií v regionálnej kultúre
- 9.3 Wolfová, D.: Regionálny rozvoj a kultúrna identita
- 9.4 Wolfová, D.: Úloha kultúrnych inštitúcií v rozvoji miestnej kultúry
- 9.5 Moravčíková, D.: Formy ekonomických aktivít vo vidieckej obci
- 9.6 Moravčíková, D.: Sociálne súvislosti sídelného vývoja regiónu v transformujúcej sa spoločnosti (na príklade vybraného okresu)

10. Zahraničná a domáca spolupráca: nie je

11. Návrh na využitie dosiahnutých výsledkov a realizačné výstupy z riešenia problematiky

- 11.1 Zadefinovanie pojmu sociokultúrna diverzita v rovine sociologicko-etnologického prístupu k jeho chápaniu a navrhnutie spôsobu jeho merania v súlade s pojmi, ktoré uvádza návrh Deklarácie NR SR o ochrane kultúrneho dedičstva z roku 2000, ponúka metodiku na analýzu kultúrneho dedičstva – jeho jednotlivých prvkov, v ktoromkoľvek regióne či sídelnom útvere pre vnútorné potreby, zároveň aj pre potreby celospoločenských inštitúcií a podľa kategórií, ktoré sú vymedzené na štátnej úrovni jeho ochrany.
- 11.2 Tento model, resp. podoba kultúrneho dedičstva bude do ukončenia výskumu overená v konkrétnom sociokultúrnom priestore – v obci Sebechleby.

11.3 Empirické údaje z výskumu budú v záverečnej fáze tiež použité do modelového informačného systému obce Sebechleby, v ktorom na základe etnologických a sociologických charakteristík terénu bude možné zaradiť získané informácie do viacerých okruhov. Ďalej poslúžia ako zdroj údajov pre jednotlivé kapitoly uvedenej základnej štruktúry informačného systému. Použité samostatne vo forme charakteristiky, zahŕňajúcej historický i súčasný pohľad na danú lokalitu, poskytujú priestor pre zvýraznenie atraktívnych momentov z jej existencie a môžu byť podnetom pri selekcii aktivít vhodných na oživenie v rámci revitalizácie života na vidieku, resp. agroturistiky.

12. Súhrn

Revitalizácia života na vidieku vyžaduje okrem charakteristiky zahŕňajúcej historický a súčasný pohľad na danú lokalitu, aj etnologické a sociologické charakteristiky skúmaného terénu. Získané poznatky budú slúžiť na zvýraznenie atraktívnych momentov z jej existencie a budú zároveň metodikou na analýzu kultúrneho dedičstva aj v iných sídelných útvaroch. Poslúžia tiež ako zdroj údajov pre potreby celospoločenských inštitúcií.

13. Kľúčové slová: kultúrne dedičstvo, sociokultúrny systém, diverzita, kultúrny druh, komunikácia